

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Spolufinancovaný
EURÓPSKOU ÚNIOU

Polska – Slovensko

Konsultacje z interesariuszami i mieszkańcami dotyczące Interreg
post 2027

Program Interreg Polska - Słowacja

2024-12-17

Spis treści

1.	Konsultacje społeczne z interesariuszami	2
1.1.	Główni interesariusze, z którymi prowadziliśmy konsultacje	2
1.2.	Metody konsultacji	2
1.3.	Podsumowanie danych wejściowych dotyczących kluczowych pytań – interesariusze.....	3
1.4.	Interesujące cytaty	8
2.	Konsultacje społeczne z mieszkańcami.....	9
2.1.	Mieszkańcy z którymi przeprowadzono konsultacje	9
2.2.	Metody konsultacji	9
2.3.	Podsumowanie danych wejściowych dotyczących kluczowych pytań – mieszkańcy	10
2.4.	Interesujące cytaty	14
3.	Rekomendacje dla post-2027	15
3.1.	Wpływ Programu na polsko-słowackie pogranicze.....	15
3.2.	Obszary priorytetowe i potencjał współpracy.....	16
3.3.	Nowe kierunki rozwoju	16
3.4.	Co możemy zrobić w kolejnej perspektywie.....	17

1. Konsultacje społeczne z interesariuszami

1.1. Główni interesariusze, z którymi prowadziliśmy konsultacje

- w konsultacjach dla interesariuszy wzięło udział łącznie **457 osób**, **reprezentujących instytucje i organizacje z pogranicza**,
- głos zabrali przedstawiciele:
  - różnych szczebli jednostek samorządu terytorialnego (JST), euroregionów, EUWT, związków JST,
  - uniwersytetów, szkół, ośrodków badawczych,
  - izb i stowarzyszeń gospodarczych oraz handlowych, izb i spółdzielni turystycznych, lokalnych grup działania, agencji rozwoju regionalnego,
  - organizacji pozarządowych, fundacji, stowarzyszeń, zajmujących się m.in. rozwojem lokalnym, turystyką, sportem, środowiskiem,
  - ośrodków wsparcia dla seniorów, ośrodków pomocy społecznej,
  - parafii,
  - instytucji i ośrodków kultury, sportu, rekreacji, muzeów,
  - lasów państwowych, parków narodowych, zespołów parków krajobrazowych,
  - zarządców dróg publicznych,
  - służb, w tym policji, służby granicznej, straży pożarnej.

1.2. Metody konsultacji

- konsultacje społeczne dla interesariuszy prowadziliśmy od 1 lipca do 30 października 2024 r.,
- wykorzystaliśmy w nich zarówno metody ilościowe jak i jakościowe. Od 1 lipca do 31 sierpnia 2024 r. prowadziliśmy **ankietę internetową**, w której wzięły udział **53 osoby**, w tym 37 interesariuszy z Polski i 16 ze Słowacji. Najliczniej w ankiecie były reprezentowane JST (69,8%),
- od 18 września do 30 października 2024 r. eksperci Wspólnego Sekretariatu (WS) i Regionalnych Punktów Kontaktowych (RPK) prowadzili **indywidualne wywiady pogłębione (IDI)** w oparciu o ujednoczony scenariusz wywiadu. W **24** rozmowach uczestniczyli przedstawiciele euroregionów, JST, NGO oraz kontrolerzy projektów, a także eksperci zajmujący się turystyką, ochroną klimatu i zrównoważonym rozwojem (14 osób z Polski i 10 ze Słowacji),
- w trakcie **10 szkoleń** dla wnioskodawców przeprowadziliśmy specjalny **blok warsztatowy** na temat przyszłości programu Interreg Polska - Słowacja po 2027 roku. W konsultacjach, prowadzonych metodą Charette¹ wzięło udział **380 osób**, w tym 200 interesariuszy z Polski i 180 ze Słowacji,

---

¹ Jest to metoda warsztatowa oparta na kreatywnej dyskusji grupowej i wspólnym wypracowywaniu rozwiązań. Polega na jakościowej analizie wypracowanych wspólnie pomysłów i rekomendacji.

- warsztaty prowadzili wspólnie pracownicy WS i RPK: 2 i 22 października 2024 r. w Bielsku-Białej (Polska), 8 i 24 października 2024 r. w Żylinie (Słowacja), 9 i 25 października 2024 r. w Preszowie (Słowacja), 10 października 2024 r. w Nowym Targu, 15 i 29 października 2024 r. w Rzeszowie (Polska), 30 października 2024 r. w Nowym Sączu (Polska),
- dzięki zastosowaniu różnych metod badawczych spojrzeliśmy na te same kwestie z różnych perspektyw². Wyniki konsultacji prezentujemy w sposób zintegrowany, łącząc dane ilościowe z pogłębionymi spostrzeżeniami jakościowymi. Połączenie różnych metod pozwala na wzajemne uzupełnianie się ich mocnych stron i kompensowanie ograniczeń.

1.3. Podsumowanie danych wejściowych dotyczących kluczowych pytań – interesariusze

a) Czy mieszkanie przy granicy jest szansą czy wadą?

- 96% respondentów ankiety internetowej wskazało, że mieszkanie przy granicy polsko-słowackiej jest szansą w kontekście turystyki, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz większych możliwości nawiązywania partnerstw projektowych,
- w ocenie wszystkich uczestników IDI polsko-słowackie pogranicze oferuje unikalne atrakcje turystyczne i przyrodnicze, z licznymi muzeami, zamkami oraz miejscami historycznymi, które łączą polską i słowacką historię oraz wyjątkowe walory przyrodnicze, które przyciągają turystów,
- głównym wyzwaniem w ocenie większości badanych (niezależnie od metody badawczej) jest ograniczona dostępność komunikacyjna.

b) Gdzie jest największy potencjał współpracy terytorialnej w Twojej okolicy?

- dla uczestników konsultacji największy potencjał leży w zrównoważonej turystyce i rozwoju infrastruktury turystycznej (szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe) oraz w ochronie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego,
- w ocenie większości uczestników warsztatów istotne jest tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych zapewniających unikalne doświadczenia oraz narzędzi ułatwiających zwiedzanie atrakcji turystycznych (uwzględniających potrzeby różnych osób), wspieranie wydarzeń kulturalnych wzmacniających więzi społeczne, zrozumienie i integrację mieszkańców,

---

² Ankieta internetowa pozwoliła na zebranie danych ilościowych ale ogranicza głębię odpowiedzi, wywiady pogłębione umożliwiły dokładne zrozumienie perspektywy respondenta ale są czasochłonne i możliwe do przeprowadzenia z ograniczoną liczbą osób, a warsztaty metodą Charette pozwoliły na dynamiczną wymianę opinii i wspólne wypracowywanie rozwiązań ale ich wyniki trudno poddają się kwantyfikacji.

- w ocenie większości respondentów IDI ważne jest sieciowanie istniejących projektów, inicjatyw oraz infrastruktury turystycznej, powstałych w poprzednich edycjach programu,
- zdaniem większości badanych (niezależnie od metody badawczej) powinniśmy wspierać rewitalizację zabytków, muzeów, rozwój i modernizację szlaków, oznaczeń i informacji dla turystów oraz współpracę instytucji kultury i turystyki. Warto promować w projektach odpowiedzialne, ekologiczne, nieinwazyjne podróżowanie, które minimalizuje negatywny wpływ na środowisko,
- dodatkowo, uczestnicy konsultacji podkreślają, że współpraca powinna obejmować projekty dotyczące wyzwań środowiskowych i zmian klimatu, w tym identyfikację i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, opracowywanie efektywnych strategii ochrony środowiska, promowanie niebieskiej i zielonej infrastruktury, edukację społeczności lokalnych,
- w ocenie badanych, aby utrzymać zdrowe ekosystemy i zapewnić dla przyszłych pokoleń zasoby naturalne, kluczowa jest ochrona bioróżnorodności i wymierających gatunków,
- w ocenie części uczestników IDI powinniśmy wdrażać ekologiczne metody usuwania roślin inwazyjnych i rozwijać odnawialne źródła energii, inwestować w infrastrukturę i dystrybucję energii odnawialnej, podnosić świadomość społeczną o korzyściach ze stosowania ww. rozwiązań,
- zdaniem większości respondentów IDI zaletą programu jest obowiązek wykazania działań edukacyjnych, podnoszących świadomość ekologiczną w projektach środowiskowych. Warto rozszerzyć ten obowiązek na wszystkie projekty,
- uczestnicy warsztatów podkreślali, że powinniśmy promować innowacje społeczne i usługi dla seniorów. Ważne jest podnoszenie ich umiejętności cyfrowych i tworzenie aplikacji dedykowanych seniorom, które zwiększą ich niezależność i usprawnią opiekę nad nimi,
- w ocenie badanych istnieje duży potencjał i zapotrzebowanie na projekty integrujące lokalne społeczności, wzmacniające lokalną tożsamość i promujące dziedzictwo kulturowe,
- zdaniem uczestników ankiet, IDI i warsztatów priorytetowe są także zrównoważone projekty transportowe, modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej, zwiększanie liczby i częstotliwości transgranicznych połączeń,
- w ocenie części uczestników IDI ważny jest ciągły rozwój elektromobilności, m.in. inwestycje w stacje ładowania i ekologiczne środki transportu.

c) To, co obecnie działa dobrze w ramach tej współpracy, powinno zostać zachowane i wzmocnione?

- w ocenie większości uczestników IDI dedykowany budżet dla programu zapewnia stabilność i ciągłość współpracy transgranicznej, umożliwia dostosowanie projektów do potrzeb i priorytetów pogranicza, wspiera inwestycje w infrastrukturę i innowacje, przyczyniając się do wzrostu gospodarczego, rozwoju regionów i poprawy życia mieszkańców,
- niezależnie od metody badawczej większość respondentów wskazuje, że obecne priorytety programowe są dobrze określone i koncentrują się na kluczowych obszarach,
- większość uczestników IDI i warsztatów podkreśla potrzebę dalszego wzmocnienia współpracy służb w zakresie klęsk żywiołowych i zapewnienia bezpieczeństwa dla mieszkańców pogranicza oraz turystów,
- w ocenie większości uczestników warsztatów oraz IDI ważna jest partycypacja społeczna, która pozwala zrozumieć oczekiwania odbiorców i przygotować projekty dostosowane do ich potrzeb. Należy promować tę ideę oraz unikać realizacji inwestycji, które nie są społecznie akceptowalne. Ważne jest zaangażowanie w proces partycypacji różnych grup wiekowych oraz ekspertów. Warto rozszerzyć obowiązek partycypacji we wszystkich projektach,
- podczas warsztatów i IDI większość respondentów pozytywnie oceniała katalog wydatków ryczałtowych w funduszu małych projektów, wskazując jednocześnie na potrzebę wprowadzenia efektywniejszych mechanizmów aktualizacji cen,
- część uczestników warsztatów i IDI wskazywała też potrzebę utrzymania oraz rozwoju działalności Regionalnych Punktów Kontaktowych, w zakresie konsultacji i informacji dla wnioskodawców, beneficjentów i turystów.

d) Co obecnie nie działa dobrze w tej współpracy i powinno zostać poprawione?

- niezależnie od metody badawczej respondenci wskazywali na skomplikowane, długotrwałe procedury administracyjne i biurokrację oraz skomplikowane procesy aplikacyjne,
- badani wskazywali także na niski poziom dofinansowania (80% EFRR), co zmusza beneficjentów do szukania dodatkowych funduszy na wkład własny i ogranicza udział w projektach małych organizacji,
- równie istotnym problemem jest długi okres refundacji poniesionych wydatków, co wpływa negatywnie na płynność finansową organizacji i uniemożliwia im angażowanie środków w nowe inicjatywy,

- część uczestników IDI i warsztatów podnosiła kwestię niewystarczających środków w programie, co zawęży potencjał i zakres działań cieszących się dużym zainteresowaniem. Wysoka konkurencja sprawia, że wiele projektów trafia na listy rezerwowe i nie otrzymuje dofinansowania.

e) Jakie są główne przeszkody dla dobrej współpracy w Twojej okolicy?

- w ocenie uczestników IDI i warsztatów istotne są różnice w strukturze samorządów między Polską a Słowacją. Na Słowacji JST są dużo mniejsze, przez co dysponują mniejszymi budżetami, to powoduje dysproporcje przy projektowaniu założeń wspólnych projektów,
- nie mniej istotne są ograniczone możliwości mniejszych organizacji, tj. NGO i małych firm (m.in. braki kadrowe, niewielkie finanse własne i możliwości pozyskania kredytów, brak wiedzy o źródłach finansowania działań i doświadczenia w realizacji międzynarodowych projektów), co negatywnie wpływa na ich udział w projektach, brakuje wsparcia dostosowanego do potrzeb takich podmiotów,
- respondenci ankiety internetowej, IDI i warsztatów podkreślali ryzyko rezygnacji partnera, np. zmiana zarządzającego w organizacji, która pociąga za sobą zmianę priorytetów oraz czynniki niezależne od partnerów takie jak pandemie czy konflikty zbrojne.

f) Czy są rzeczy, które chciałbyś zrobić w ramach Interreg, ale nie możesz? Dlaczego?

- uczestnicy warsztatów oraz duża część uczestników ankiety internetowej wskazywała na brak możliwości finansowania infrastruktury sportowej, modernizacji istniejących obiektów oraz wsparcia sportu amatorskiego, w kontekście coraz większych problemów z kondycją zdrowotną mieszkańców,
- uczestnicy warsztatów chcieliby mieć bardziej elastyczną i szybką możliwość przesuwania środków budżetowych projektu w odpowiedzi na nieprzewidziane sytuacje,
- część uczestników warsztatów i IDI wskazywała potrzebę przeznaczenia części środków na zachowanie trwałości projektu, np. w formie dedykowanej alokacji na ten cel.

g) Jaka jest najważniejsza nowość, którą chciałbyś zobaczyć w przyszłym Interreg?

- uczestnicy większości IDI i warsztatów wskazywali na potrzebę zwiększenia budżetu programu, co dałoby możliwość realizacji większych, bardziej innowacyjnych i kompleksowych projektów,

- niezależnie od metody badawczej, za bardzo istotne uznano wprowadzenie prefinansowania projektów, tj. zaliczek, co pozwoliłoby większej liczbie podmiotów uczestniczyć w projektach i przyspieszyłoby ich realizację,
- za równie istotne uznano uproszczenie procedur aplikacyjnych i dokumentów (w tym zredukowanie liczby załączników do wniosku o dofinansowanie),
- dla części uczestników warsztatów i IDI pożądanym rozwiązaniem jest stworzenie szybkiej ścieżki małych grantów (do 5000 euro) dla mniejszych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, o prostych zasadach aplikowania i rozliczania,
- większość uczestników IDI i warsztatów podkreślało konieczność wprowadzenia systemu zbierania i monitoringu, opartego o nowoczesne technologie pomiaru wskaźników. System ten powinien umożliwiać kompleksową ocenę projektów i sukcesów programu oraz ewaluację projektów w oparciu o jakościowe opinie ostatecznych odbiorców wyrażanych w czasie rzeczywistym,
- respondenci ankiety internetowej, IDI i warsztatów postulowali za projektami, które dotyczą ochrony zdrowia, usług i programów zdrowotnych, promocji zdrowego stylu życia, współpracy w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki,
- zdaniem części uczestników IDI zasadne jest wyznaczenie strategicznych projektów pozakonkursowych, odpowiadających potrzebom regionów.

h) Czy istnieje potrzeba realizacji projektów infrastrukturalnych?

- niezależnie od metody badawczej, respondenci wskazują, że projekty infrastrukturalne są niezbędne do zrównoważonego rozwoju pogranicza,
- większość uczestników IDI i warsztatów podkreślało, że brak możliwości realizacji takich projektów miałby negatywny wpływ na zaangażowanie samorządów lokalnych i realizację ważnych z punktu widzenia pogranicza inwestycji,
- w ocenie badanych należy położyć największy nacisk na wspieranie projektów infrastrukturalnych związanych z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym pogranicza oraz infrastruktury transportowej.

i) Co należy zrobić, aby ułatwić współpracę ze swoimi odpowiednikami w innym kraju (zarządzanie)?

- w ocenie uczestników warsztatów należy budować celowaną, ekspercką, popartą analizą potrzeb ofertę wsparcia dla wnioskodawców i beneficjentów,
- niezależnie od metod badania większość respondentów widzi potrzebę większej integracji wnioskodawców a także beneficjentów (np. spotkania sieciujące, wizyty studyjne, warsztaty),
- część uczestników IDI i warsztatów widzi potrzebę opracowania strategii zaangażowania organizacji pozarządowych i przedsiębiorców w projekty

transgraniczne, promowania współpracy międzysektorowej np. poprzez kryteria premiujące przy ocenie projektów, czerpiąc przy tym z doświadczeń innych programów,

- w opinii większości uczestników warsztatów należy korzystać ze sprawdzonych narzędzi informatycznych, rozwijać je i nie zmieniać ich co nową perspektywę.

j) Jaki byłby wymarzony projekt współpracy?

- większość badanych oczekuje kompleksowych projektów dotyczących bezpośrednio życia mieszkańców i turystów, dostosowanych do potrzeb lokalnych społeczności, mających realny wpływ na ich codzienne życie, angażujących mieszkańców w proces ich przygotowania i realizacji, obejmujących zarówno działania infrastrukturalne jak i miękkie,
- idealny projekt powinien być wielowymiarowy, np. projekt turystyczny zakładający stworzenie polsko-słowackiego szlaku tematycznego wraz z interaktywną mapą i aplikacją mobilną, połączony z systemem rezerwacji online oraz informacją o punktach usługowych lub kompleksowy projekt tworzący wspólną cyfrową mapę zagrożeń na pograniczu.

1.4. Interesujące cytaty

„Uproszczenie procedur oraz skrócenie czasu refundacji są istotnymi krokami w zwiększeniu efektywności współpracy z NGO-sami”, Mężczyzna, szkoła wyższa, Polska

„Implementacja systemu zaliczkowego w programie Interreg Polska-Słowacja mogłaby zwiększyć dostępność finansowania dla organizacji umożliwiając im realizację projektów, bez konieczności wcześniejszego ponoszenia wszystkich kosztów”, Mężczyzna, NGO, Polska

„Warto byłoby podzielić obszar na mniejsze jednostki i skoncentrować się na ich specyfice, aby projekty były dostosowane do potrzeb mieszkańców i turystów. Taka organizacja pozwoliłaby na równomierny rozwój obszarów przygranicznych, nie tylko tych bardziej rozwiniętych, ale także mniej zauważalnych”, Kobieta, JST, Słowacja

„Skupienie się na infrastrukturze może prowadzić do długoterminowych korzyści, ale ważne jest również zapewnienie wsparcia dla działań miękkich w celu osiągnięcia zrównoważonej i trwałej współpracy”, Mężczyzna, JST, Słowacja

„Ważne jest, aby rezultaty realizowanych projektów miały wpływ na trwałość partnerstw i nie były jednorazowymi, krótkoterminowymi działaniami.”, Kobieta, JST, Słowacja

„Będąc gospodarzem danego terenu musimy wybierać te działania, których po prostu nie możemy odłożyć w czasie albo które po prostu musimy finansować. A inne problemy czy zagadnienia są odsuwane na bok i czasami nic z ich realizacji nie wychodzi”, mężczyzna, lokalna grupa działania, Polska

„Dla mnie, jeżeli to jest program współpracy, to on przede wszystkim powinien służyć właśnie współpracy ludzi, mieszkańców instytucji”, Kobieta, NGO, Polska

2. Konsultacje społeczne z mieszkańcami

2.1. Mieszkańcy z którymi przeprowadzono konsultacje

- w konsultacjach dla mieszkańców pogranicza wzięło udział łącznie **301 obywateli** Polski i Słowacji,
- w ankiecie internetowej swój głos oddały **144 osoby**, w tym 99 Polaków i 45 Słowaków w przedziale wiekowym 15-60+, z czego ponad 70% osób reprezentowało przedział wiekowy 30-60 lat,
- w punktach konsultacyjnych gościliśmy **88 mieszkańców** w przedziale wiekowym 16-60+, w tym 40 Polaków i 48 Słowaków,
- w dedykowanym **spotkaniu dla młodzieży** pogranicza uczestniczyło **38** uczniów szkół ponadpodstawowych w wieku 16-18 lat,
- w **spotkaniu konsultacyjnym** dla seniorów w wieku 55+, rozmawialiśmy z **31 osobami**, w tym przedstawicielami klubów seniora i kół gospodyń wiejskich.

2.2. Metody konsultacji

- konsultacje społeczne dla mieszkańców prowadziliśmy od 1 lipca do 19 października 2024 r., wykorzystując w nich metody ilościowe i jakościowe³,
- od 1 lipca do 31 sierpnia 2024 r. mieszkańcy mogli oddawać swój głos w ankiecie internetowej. Przygotowaliśmy specjalne materiały prasowe oraz hasło przewodnie konsultacji: „Každy głos się liczy”. Zaangażowaliśmy instytucje programowe i beneficjentów programu w szeroką promocję ankiety przez ich strony internetowe i media społecznościowe,
- od 31 sierpnia do 19 października 2024 r. zorganizowaliśmy na pograniczu 7 punktów konsultacyjnych, w których każdy mógł porozmawiać o przyszłości programu i wypełnić formularz konsultacyjny,
- punkty działały w trakcie wydarzeń projektowych, sportowych i kulturalnych, a za ich obsługę odpowiadali eksperci z Regionalnych Punktów Kontaktowych oraz beneficjenci Programu,
- punkty konsultacyjne działały podczas wydarzeń:

---

³ Ankieta internetowa oraz punkty konsultacyjne pozwoliły na zebranie danych ilościowych ale ograniczają głębię odpowiedzi, warsztaty metodą Charette wzbogaconą również o metody wizualizacji (w przypadku młodzieży) pozwoliła na dynamiczną wymianę opinii i wspólne wypracowywanie rozwiązań ale ich wyniki trudno poddają się kwantyfikacji.

- „Preszowski Rajd Rowerowy” – 31 sierpnia 2024, Preszów, Słowacja,
- „Rodzinny Eko-Piknik” – 15 września 2024 r., Svidnik, Słowacja,
- „Seminarium informacyjne nt. programów Interreg 2021-2027 w województwie śląskim” – 23 września 2024, Katowice, Polska,
- „Budatínsky rínok” - 12 października 2024, Žylina, Słowacja,
- „Rowerem przez pogranicze” – 12 października 2024, Folsz, Polska,
- „Terchowski półmaraton” – 19 października 2024, Terchova, Słowacja,
- „Międzynarodowe Zawody w działaniach ratowniczych” – 19 października 2024, Krościenko Wyżne, Polska,
- 30 września 2024 r. w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu (Polska) zorganizowaliśmy spotkanie konsultacyjne dla młodzieży, które poprowadziliśmy metodą Charette, wspomaganą dodatkowo technikami projekcyjnymi (każda grupa stworzyła plakat),
- 7 października 2024 r. w Galerii pod Ratuszem w Strumieniu (Polska) pracowaliśmy metodą Charette z seniorami, zbierając ich pomysły i rozmawiając o przyszłości pogranicza,
- dzięki zastosowaniu różnych metod badawczych spojrzeliśmy na te same kwestie z różnych perspektyw. Wyniki konsultacji prezentujemy w sposób zintegrowany, łącząc dane ilościowe z pogłębionymi spostrzeżeniami jakościowymi. Połączenie różnych metod pozwala na wzajemne uzupełnianie się ich mocnych stron i kompensowanie ograniczeń.

2.3. Podsumowanie danych wejściowych dotyczących kluczowych pytań – mieszkańcy

a) Czy mieszkanie w pobliżu granicy jest szansą czy wadą?

- mieszkanie w pobliżu granicy jest szansą dla zdecydowanej większości mieszkańców (91% ankietowanych w punktach konsultacyjnych),
- dla 82% uczestników ankiety internetowej pogranicze polsko-słowackie daje okazję do współpracy transgranicznej oraz realizacji polsko-słowackich projektów, w tym organizowania wspólnych wydarzeń kulturalnych, sportowych oraz turystycznych, co sprzyja integracji i poznawaniu kultury sąsiadów,
- równie ważna dla mieszkańców (96% respondentów ankiety internetowej) jest możliwość korzystania z bardzo bogatej oferty turystycznej i kulturowej obu krajów, w szczególności z infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, trasy turystyczne, itd.), która buduje atrakcyjność turystyczną regionu,
- główne przeszkody w mieszkaniu przy granicy to problemy z komunikacją w regionach przygranicznych, szczególnie brak połączeń w lokalnym

i regionalnym transgranicznym transporcie publicznym, który dotyka aż 80% ankietowanych.

b) W miejscu, w którym mieszkasz, jakie są główne tematy, w których potrzebna jest współpraca?

- w ocenie respondentów ankiety internetowej największy potencjał współpracy leży w rozwoju turystyki (93%), transgranicznego transportu publicznego (87%), ochronie wspólnego dziedzictwa kulturowego (88%) i przyrodniczego (79%), organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych (84%),
- respondenci ankiety internetowej, ankietowani w punktach konsultacyjnych i uczestnicy spotkań dla mieszkańców zwracali szczególną uwagę na rozwój infrastruktury turystycznej, przede wszystkim ścieżek rowerowych, tras pieszych, tras biegowych dostosowanych do różnych poziomów umiejętności użytkowników oraz oddzielonych od ruchu samochodowego, a także powiązanie tej infrastruktury z kluczowymi atrakcjami turystycznymi,
- uczestnicy konsultacji wskazali, że powinniśmy:
  - i. rozwijać infrastrukturę towarzyszącą szlakom turystycznym, w tym miejsca odpoczynku takie jak wiaty, ławki, punkty informacyjne, które zapewnią turystom komfort i możliwość regeneracji sił,
  - ii. wprowadzać lepsze oznakowanie i regularnie utrzymywać aktualnie funkcjonujące trasy turystyczne, co zwiększy bezpieczeństwo i komfort podczas korzystania z tras,
  - iii. budować przy trasach turystycznych punkty serwisowe dla rowerzystów oraz chodniki wzdłuż dróg prowadzących do tras, co zwiększy bezpieczeństwo korzystania z samych tras,
  - iv. modernizować istniejące zabytki oraz infrastrukturę rekreacyjną, sportową i kulturalną, które będą stanowić przestrzeń do integracji społecznej i organizacji różnego rodzaju transgranicznych wydarzeń na pograniczu,
  - v. tworzyć wspólne oferty turystyczne dla konkretnych grup docelowych, np. młodzieży czy seniorów i zwiększać dostępność informacji o wydarzeniach na pograniczu,
  - vi. promować lokalną kulturę, tradycje, festiwale oraz produkty regionalne, które mogą przyciągnąć więcej turystów i wspierać rozwój gospodarczy,
  - vii. wspierać polsko-słowacką integrację różnych grup wiekowych (np. młodzieży, seniorów), której efektem będzie wymiana doświadczeń, poznawanie historii, tradycji, kultury pogranicza, nawiązywanie kontaktów i tworzenie trwałych partnerstw pomiędzy różnymi grupami nieformalnymi, szkołami, kołami, itd. poprzez m.in. wspólne uczestnictwo i organizację: wymian, warsztatów,

wspólnych wycieczek, wystaw, imprez sportowych i kulturalnych, konkursów tematycznych,

- mieszkańcy (niezależnie od metody badawczej) uważają, że potrzebna jest również współpraca w zakresie poprawy transportu i komunikacji. Chcą więcej połączeń autobusowych i kolejowych, które umożliwią łatwiejszy dojazd do atrakcji i popularnych turystycznie miejsc przez cały rok, a nie tylko w sezonie. Ważne jest także, aby transport był dostępny dla wszystkich, w tym osób z ograniczoną mobilnością,
- dla młodzieży ułatwieniem byłoby tworzenie wspólnych transgranicznych biletów i zniżek dla podróżnych korzystających z transportu transgranicznego, wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, takich jak aplikacje mobilne do planowania podróży i śledzenia rozkładów jazdy na pograniczu w czasie rzeczywistym,
- dla młodzieży istotne jest również odnawianie przestrzeni publicznych. Chcą lepszego dostępu do terenów zielonych i parków publicznych, z większą ilością drzew i zieleni, które poprawią wygląd okolicy i jakość powietrza, wyposażonych w małą architekturę i strefy aktywności,
- dla młodzieży i seniorów ważne jest wspieranie sportu i rekreacji, w tym modernizacja istniejącej infrastruktury sportowej i wykorzystanie jej do wspólnych, transgranicznych zawodów sportowych skierowanych do różnych grup wiekowych,
- dla seniorów równie istotne są działania prozdrowotne i profilaktyka obejmujące różnorodne programy mające na celu poprawę zdrowia społeczności, takie jak kampanie promujące zdrowy styl życia, regularne badania, szczepienia, koncentrujące się na zapobieganiu chorobom.

c) Czy możesz wymienić projekt Interreg, który uważasz za przydatny w miejscu, w którym mieszkasz?

- jedna trzecia respondentów ankiety internetowej z Polski (33%) i dwie piąte respondentów ze Słowacji (42%) potrafiła wymienić z nazwy projekty Interreg przydatne dla ich regionu,
- 79% respondentów punktów konsultacyjnych wskazało, że zna efekty projektów Interreg i ocenia je bardzo pozytywnie, przy czym tylko 30% było w stanie wskazać konkretne tytuły projektów,
- również uczestnicy spotkań dla młodzieży i seniorów znają efekty projektów, choć nie są w stanie wskazać ich tytułów,

- zdaniem ankietowanych w punktach konsultacyjnych projekty Interreg sprawiają, że ich region staje się bardziej atrakcyjny i że warunki życia mieszkańców pogranicza są coraz lepsze,
- doceniają realizację projektów poprawiających jakość infrastruktury, w tym przede wszystkim transportowej (drogowej) i turystycznej (szlaki turystyczne, rewitalizacja zabytków) oraz organizację wydarzeń kulturalnych i promocję lokalnej kultury i tradycji,
- podkreślają też, że trzeba lepiej promować projekty transgraniczne, aby mieszkańcy mogli w pełni z nich korzystać.

d) Jakie są największe trudności we współpracy (transgranicznej) w codziennym życiu?

- trudnością o największym znaczeniu, we wszystkich metodach badawczych, jest brak efektywnych polsko-słowackich połączeń komunikacyjnych i odpowiednio rozwiniętej infrastruktury drogowej, co uniemożliwia skuteczne nawiązywanie partnerstw transgranicznych i korzystanie przez mieszkańców z efektów projektów realizowanych na pograniczu.

e) Jaki byłby wymarzony projekt współpracy?

- respondenci ankiety internetowej (83% ankietowanych) i punktów konsultacyjnych (85% ankietowanych) najczęściej wskazywali na projekty dotyczące: budowy sieci ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, infrastruktury turystycznej, transgranicznych połączeń komunikacyjnych i infrastruktury drogowej, organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych,
- dla uczestników spotkań dla młodzieży i seniorów wymarzony projekt współpracy to:
  - rewitalizacja ośrodka rekreacyjnego:** odnowa miejsca, które stanie się przestrzenią do spotkań, warsztatów, a także wydarzeń kulturalnych i sportowych. Taki projekt pozwoli na wykorzystanie zaniedbanych terenów, pomoże w budowaniu więzi między mieszkańcami i przyciągnie turystów. Jednocześnie wzmocni współpracę między społecznościami po obu stronach granicy,
  - edukacja seniorów w zakresie technologii:** projekt pomagający seniorom lepiej korzystać z nowoczesnych technologii, które zwiększają ich bezpieczeństwo, takich jak systemy alarmowe monitorujące czynności życiowe czy aplikacje do komunikacji. W ramach projektu organizowane będą również warsztaty i spotkania, podczas których seniorzy dowiedzą się, gdzie mogą

- uzyskać pomoc, np. w zakresie zdrowia, pomocy społecznej czy lokalnych inicjatyw dla osób starszych,
- iii. **międzypokoleniowe wycieczki i warsztaty:** połączenie młodzieży i seniorów w ramach wspólnych wycieczek edukacyjnych poświęconych historii i tradycji regionu przygranicznego. Młodzież będzie pomagać seniorom podczas wyjazdów, a w trakcie warsztatów seniorzy podzielą się swoją wiedzą o lokalnych tradycjach. Projekt ma budować więzi, promować i zachowywać kulturę regionu,
  - iv. **strefa relaksu na granicy:** powstanie przestrzeni z kinem plenerowym, zielonymi terenami, siłownią na świeżym powietrzu i inną infrastrukturą sprzyjającą relaksowi. Miejsce to będzie dostępne zarówno dla mieszkańców, jak i turystów i stanie się przestrzenią dla festiwali i koncertów,
  - v. **baza wspólnych wydarzeń na pograniczu:** projekt tworzący miejsce, które skupiałoby informacje o lokalnych i regionalnych wydarzeniach kulturalnych i sportowych. Dzięki temu łatwiej będzie organizować i promować takie wydarzenia, np. jarmarki świąteczne. Informacje o nich będą udostępniane w mediach społecznościowych i poprzez kampanie reklamowe,
  - vi. **festiwal nauki na pograniczu:** celem festiwalu byłoby promowanie nauki i edukacji. W jego ramach odbędą się prezentacje naukowe, warsztaty dla młodzieży, konkursy (np. piosenki w językach obcych) oraz prezentacje ofert szkół zawodowych. Projekt ma rozwijać zainteresowania młodzieży i wzmacniać więzi między sąsiadującymi społecznościami.

2.4. Interesujące cytaty

„Mieszkanie blisko granicy uważam za wielką zaletę. Możliwość przemieszczania się do innego kraju, wymiana kulturowa oraz gospodarcza ma wielki wpływ na mieszkańców. Większa jest również tolerancja wśród społeczeństwa, bo na co dzień mają możliwość spotykania się z inną kulturą”, Kobieta, 40 lat, Polska

„Mieszkanie przy granicy uważam za zaletę. Mogę poznawać nowe tradycje, historię i kulturę innego narodu.”, Mężczyzna, 41 lat, Słowacja

„Znam (projekty Interreg). Ich przydatność oceniam bardzo wysoko. Wiele naprawdę wartościowych przedsięwzięć udało się zrealizować.”, Kobieta, 35 lat, Polska

„Tak, znam projekty, które dotyczą rozwoju turystyki i promocji dziedzictwa kulturowego. Uważam, że są użyteczne i pozwalają zachować kulturowe dziedzictwo i rozwijać współpracę”, Mężczyzna, 42 lata, Słowacja

„Trudności (jakie napotykam w życiu codziennym) to trudności w dojazdach do okolicznych miejscowości, w tym również drogą wojewódzką prowadzącą do granicy ze względu na bardzo zniszczone drogi”, Kobieta, 39 lat, Polska

„(Mój wymarzony projekt) to autobusowe połączenie z Polską przez Duklę. Problemem jest dostanie się ze Słowacji do Polski jednym autobusem”, Kobieta, 22 lata, Słowacja

„ (Powinniśmy organizować) wspólne spotkania międzypokoleniowe, czyli nie tylko, że seniorzy z seniorami, ale żeby się też spotkali ta młodzież nasza z tymi starszymi i wymiana poglądów, bo to jest bardzo ważne. Dzisiaj młodzież podąża za swoimi jakimiś poglądami, czasami się nie interesują tym strojem, tą tradycją, a to jest ważne, bo ludzie odchodzą ci starsi i ta tradycja. Jeżeli ci młodzi nie będą poznawać, będzie zanikać, no i stracimy takie dziedzictwo kulturowe, a dobre by to było przekazać sobie nawzajem”, Mężczyzna, senior, Polska

„I kolejne to jest rozszerzenie współpracy w ramach kultury fizycznej (...) To też jest taka dobra forma integracji i przy okazji takie łączenie tych pokoleń, bo tu mecze, tu wiadomo, i (...) te spartakiady łączą i tą naszą fizyczność, ale też jest i śmiech i po prostu wzajemne poznawanie się. I w ten sposób też poznajemy i kulturę”, Kobieta, seniorka, Polska

„Lubimy jeździć na rowerze, chodzić po górach, poznawać folklor, historię naszego regionu i chcielibyśmy poznać co oni lubią, czym się zajmują, jakie mają swoje tańce regionalne”, mężczyzna, młodzież, Polska

3. Rekomendacje dla post-2027

Poniżej prezentujemy najważniejsze rekomendacje i opinie wyrażone przez respondentów konsultacji społecznych, zebrane na podstawie wszystkich zastosowanych w konsultacjach metod badawczych.

3.1. Wpływ Programu na polsko-słowackie pogranicze

- w programie Interreg Polska - Słowacja wspieramy współpracę między regionami granicznymi Polski i Słowacji, oferując nowe możliwości partnerstw, które napędzają rozwój społeczno-gospodarczy, innowacyjność oraz atrakcyjność regionów,
- projekty transgraniczne poprawiają jakość życia mieszkańców, wpływając także na rozwój turystyki, lokalnej gospodarki i infrastruktury, co przekłada się na pozytywne doświadczenia turystów odwiedzających te tereny,

- mieszkańcy i interesariusze programu doceniają efekty wspólnych projektów i widzą potrzebę ich kontynuacji po 2027 roku. Istotne jest dla nich, aby budżet programu pozostał co najmniej na obecnym poziomie lub został zwiększony dla realizacji większych, bardziej innowacyjnych przedsięwzięć,
- obszar geograficzny programu jest dobrze określony, ale powinniśmy prowadzić ciągle monitoring potrzeb konkretnych regionów, po to by wsparcie było jeszcze lepiej dostosowane do specyfiki pogranicza.

3.2. Obszary priorytetowe i potencjał współpracy

Program Interreg Polska – Słowacja w ocenie respondentów wykazuje największy potencjał w obszarach:

- **turystyki, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego:** w tworzeniu i rozwoju nowych produktów turystycznych, ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych oraz infrastruktury towarzyszącej a także sieciowaniu już istniejących produktów i usług, modernizacji infrastruktury turystycznej i kulturowej (w tym zabytków) a także podtrzymywaniu i promocji lokalnych tradycji i wydarzeń kulturalnych, które podkreślają tożsamość kulturową pogranicza,
- **ochrony środowiska:** w projektach wspierających ochronę środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, bioróżnorodność, zieloną i niebieską infrastrukturę, edukację ekologiczną oraz współpracę służb w sytuacjach kryzysowych,
- **współpracy mieszkańców:** w integracji społecznej poprzez wspólne wydarzenia i projekty miękkie, które budują więzi między mieszkańcami, z naciskiem na wymianę międzypokoleniową, w tym wspólne inicjatywy dla młodzieży i seniorów,
- **dostępności komunikacyjnej:** w zwiększaniu dostępności komunikacyjnej, rozbudowie sieci połączeń transgranicznych i infrastruktury drogowej oraz promocji ekologicznych form transportu.

3.3. Nowe kierunki rozwoju

Zarówno interesariusze, jak i mieszkańcy widzą potrzebę uwzględnienia w przyszłej edycji programu projektów z obszaru:

- **ochrony zdrowia dotyczące:** zwiększania dostępu do usług zdrowotnych i promujących zdrowy styl życia w regionach przygranicznych, promowania współpracy w zakresie ochrony zdrowia między instytucjami po obu stronach granicy,

- **sportu amatorskiego i rekreacji dotyczące:** modernizacji infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, organizacji wspólnych, transgranicznych zawodów i amatorskich wydarzeń sportowych, skierowanych do różnych grup wiekowych.

3.4. Co możemy zrobić w kolejnej perspektywie

Aby zwiększyć skuteczność programu i dostosować go do potrzeb lokalnych społeczności możemy:

- **uprościć procedury aplikacyjne:** skrócić czas refundacji środków i wyeliminować zbędne formalności, co zwiększy zainteresowanie programem szczególnie mniejszych organizacji (NGO, MŚP),
- **wprowadzić mechanizm prefinansowania projektów:** stworzyć system zaliczkowy w projektach, który pozwoli na współpracę większej liczbie organizacji (w szczególności małym JST, NGO, MŚP), przyspieszy proces realizacji projektów, umożliwi tworzenie bardziej innowacyjnych i kompleksowych inicjatyw,
- **uruchomić ścieżkę małych grantów:** wprowadzić możliwość realizacji projektów do 5000 EUR z uproszczonymi zasadami aplikowania i rozliczania projektów. Takie rozwiązanie da mniejszym organizacjom (w tym NGO i grupom nieformalnym) możliwość nawiązania pierwszych kontaktów transgranicznych. Co jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę ich mniejsze możliwości finansowe i organizacyjne,
- **wyznaczyć strategiczne projekty pozakonkursowe:** przeprowadzić szeroką analizę najważniejszych potrzeb i wyzwań konkretnych regionów znajdujących się na obszarze wsparcia. Na tej podstawie wyznaczyć projekty pozakonkursowe, których planowane efekty będą kluczowe dla rozwoju pogranicza,
- **wymagać działań edukacyjnych i konsultacji społecznych we wszystkich projektach:** wprowadzić obowiązkowe działania edukacyjne dotyczące ochrony środowiska oraz obowiązkowe konsultacje społeczne do wszystkich projektów, niezależnie od priorytetu, w którym będą realizowane,
- **promować współpracę międzysektorową:** premiować (np. poprzez specjalne kryterium na etapie oceny wniosków) współpracę międzysektorową, łączącą sektor publiczny i prywatny, która wniesie elementy innowacyjnego, kreatywnego i lokalnego spojrzenia na projekty,
- **wspierać trwałość projektów:** przeznaczyć np. ze środków projektowych (do decyzji partnerów) lub przeznaczyć specjalną alokację ze środków programu na ten cel (np. w formie konkursów),
- **pomagać na każdym etapie:** budować efektywne struktury wsparcia po stronie instytucji realizujących program, które zapewnią kompleksową ofertę dla

wnioskodawców i beneficjentów na każdym etapie wdrażania programu. Oferta musi być dostosowana indywidualnie do potrzeb danej grupy docelowej i dostępna zarówno w formie tradycyjnej jak i cyfrowo,

- **rozwijać sieć partnerstw:** rozbudowywać i udostępniać informacje o transgranicznej sieci potencjalnych partnerów, najlepszych praktykach i liderach współpracy,
- **analizować dane:** opracować oparty o nowoczesne technologie system zbierania i monitoringu danych transgranicznych w czasie rzeczywistym, który zapewni możliwość oceny efektów projektów i sukcesów programu. System powinien być oparty o wskaźniki, które będą uwzględniać społeczny, gospodarczy i środowiskowy wpływ projektów oraz programu na grupy docelowe i regiony,
- **dostosowywać koszty do warunków rynkowych** – wprowadzić mechanizm efektywnej aktualizacji kosztów rozliczanych metodami uproszczonymi, po to by korygować ich wartość w zależności od zmieniających się w czasie warunków rynkowych,
- **dbać o dobre projekty:** promować projekty zrównoważone, ekologiczne, inkluzywne i o dużym wpływie na codzienne życie lokalnych społeczności i turystów, angażujące ich w przygotowanie i realizację projektów.